

Obr. 7. Brno, ulice Česká. Detail jádra středověké hradby. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 7. Brno, Česká Street. Detail of the medieval fortification core. Photo by Archaia Brno.

Literatura

Černá, L., Dejmal, M., Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Sedláčková, L., Zbránek, H., Zůbek, A. 2012: Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 53(2), 100–136.

Dřimal, J., Peša, V. (red.) 1969: *Dějiny města Brna*. 1. díl. Brno: Národní výbor města Brna.

Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M., Polánka, P., Sedláčková, L., Zapletalová, D., Zůbek, A. 2008: Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 49, 356–393.

Kolařík, V. 2007: *Brno, Česká – Veselá. „Sanace podzemí HJmB – záchranný archeologický výzkum – Brána Veselá“*. Rkp. nálezo- vé zprávy, č. j. MTX200803288 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezo- vých zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200803288>.

Zůbek, A. 2021: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce SCZT pára × HV oblast ul. Solniční, Besední, Veselá, Opletalova“*. Rkp. nálezo- vé zprávy, č. j. MTX202100508 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezo- vých zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100508>.

Summary

An archaeological excavation carried out in Besední, Česká, Opletalova, Solniční, and Veselá streets and Komenského Square (Město Brno cadastral area, Brno-Country District; Fig. 5) in 2021 covered a relatively large part of the former historic town, its fortification and suburbs. The medieval and modern fortifications and the remains of historical buildings along the western line of Veselá Street were documented (Fig. 6, 7).

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Česká, Komenského náměstí, ul. Solniční, parc. č. 566, 575/1, 588, 596/1.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1967189N, 16.6053694E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti s rekonstrukcí plynovodu a plynovodních přípojek na Solniční ulici (obr. 8). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A3/2021), terénní část výzkumu se uskutečnila v dubnu až srpnu 2021.

Od středověku byla velká část sledovaného prostoru součástí městského fortifikačního pásma. Průběh středověkého hradebního okruhu zde dnes v podstatě kopíruje ulice Solniční. Přibližně v místech křižovatky s ulicí Opletalova se hradby stáčely k jihu. Počátky opevnování města spadají do 1. poloviny 13. století. Úseky plynovodu na křižovatce ulic Česká, Solniční a Veselá se pohybovaly také v prostoru středověkého vnitřního města. Ulice Veselá představovala spojnici Rybného trhu (*forum Piscium*, dnes Dominikánské náměstí) s Veselou bránou a bývala označována jako Zadní Veselá ulice (*Hintere Fröhlicher Gasse*), aby byla odlišena od Přední Veselé (dnes České) ulice, která také vycházela z Veselé brány, ale směřovala na Dolní trh (*forum Inferius*, dnes náměstí Svobody) (Vičar 1966, 261–263).

Archeologický výzkum přinesl dílčí poznatky k problematice středověkého a novověkého opevnění města. Ve dvou sondách byl na Solniční ulici zaměřen průběh eskarpy městského příkopu a parkánové hradby. Sonda u křižovatky s ulicí Opletalova zachytila segment novověkého opevnění, konkrétně kurtiny navazující od jihu na I. bastion. V sondách na křižovatce ulic Česká, Solniční a Veselá byly dokumentovány relikty středověké hradební zdi (obr. 9, 10).

V tomto prostoru se podařilo ověřit úroveň povrchu geologického podloží, které představoval půdní horizont – ornice, dosedající na sprašovou návěj. Podloží bylo narušeno výkopem jámy neznámé funkce, která se nacházela v prostoru někdejší středověké ulice. Mohla by pocházet z počátečního období výstavby města ještě před ustálením uliční osnovy. Snad lze připustit také variantu, že šlo o objekt v samotném čele parcely, jež bylo později posunuto a ulice se tak rozšířila. Na povrchu půdního horizontu bylo dokumentováno středověké souvrství. Jeho spodní část, tvořenou planýrkami, lze spojovat s počátky města a budováním hradebního příkopu. Horní partie souvisí zřejmě s provozem komunikace probíhající podél hradby.

Obr. 8. Brno, ulice Solniční. Průběh rekonstruovaného plynovodu s vyznačenými úseky s dokumentovanými archeologickými situacemi (sondy S1–S6). Archaia Brno z. ú.

Fig. 8. Brno, Solniční Street. The gas pipeline reconstruction with highlighted archaeological contexts (trenches S1–S6). Archaia Brno.

Zachyceny byly relikty středověké a novověké zástavby. Středověké domy se nacházely v bezprostřední blízkosti Veselé brány, tvořily počátek západní linie ulice Zadní Veselá a východní linie

Obr. 9. Brno, ulice Solniční. Pohled od jihu na výkop při křižovatce s ulicemi Česká a Veselá. V popředí relikty staré zástavby, v pozadí středověká hradba. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 9. Brno, Solniční Street. View from the south of the junction of Česká and Veselá streets. The old build-up area is in the foreground; the medieval fortification is in the background. Photo by Archaia Brno.

Obr. 10. Brno, ulice Solniční. Detail hradební zdi. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 10. Brno, Solniční Street. Detail of the medieval fortification wall. Photo by Archaia Brno.

ulice Přední Veselá. Rovněž se podařilo zjistit šířku komunikace probíhající podél vnitřního líce hradební zdi, která činila v těchto místech 3,4 m. V novověku byla zástavba rozšířena až k hradbě. Dokumentovány byly rovněž relikty domu, který byl v novověku přistavěn k vnějšímu líci hradby ve východním sousedství Veselé brány (Zůbek 2021).

Literatura

Vičar, O. 1966: Místopis Brna v polovici 14. století: předměstí. *Brno v minulosti a dnes* VIII, 226–273.

Zůbek, A. 2021: *Brno, Solniční – rekonstrukce plynovodu*. Rkp. náleзовé zprávy, č. akce A3/2021. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

The course of the ditch escarp and the Zwinger wall was documented during the archaeological excavation conducted in connection with the gas pipeline reconstruction in Solniční Street (Město Brno, Brno-City District; Fig. 8) in 2021. A segment of the modern period curtain wall adjoining the first bastion from the south was also recorded. Furthermore, the remains of the medieval fortification wall and the medieval and modern period buildings in the immediate vicinity of Veselá Gate were documented (Fig. 9, 10). The excavation also determined the width of the road running along the inner wall, which was 3.4 m.

Antonín Zůbek

.....
Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Hybešova, Nádražní, parc. č. 359/2, 1248/1, 1248/2.

Středověk, novověk. Město. Bez okolností. Záchranný výzkum. Uložení náleзу: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1894064N, 16.6066044E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, primární kolektor, drobná rekonstrukce vodovodu, etapa III“ (obr. 11). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A76/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila v období od listopadu 2020 do října 2021.

Geomorfologicky se zkoumaný prostor nachází při jižním svahu Petrova, který strmě spadá do inundace řeky Svatky. Skalní podloží je tvořeno, jako celý vrch Petrov, metabazity zastoupenými převážně diabasem. Na něho nasedají fluvialní sedimenty, ve spodních partiích tvořené říční písčitou až štěrkovou terasou, v horních partiích polohami sedimentů říční nivy.

Daným územím ještě do roku 1945 protékal Svratecký náhon, využívající zřejmě někdejší vedlejší rameno řeky Svatky, následně byl zkanalizován a jeho koryto zasypano. Již ve středověku byl na jeho břehu v těchto místech zřízen mlýn původně zvaný Panský, později Lamplův. Počátkem 14. století ho vlastnil Václav Ház, který se spolupodílel na vybudování prvního brněnského vodovodu přivádějícího vodu ze Svatky do vodojemu na Petrově. Čerpadlo bylo zřízeno u Lamplova mlýna. Novověké ikonografické prameny (např. plán z roku 1788 uložený v Archivu města Brna – Aa2) ho zachycují na severním břehu náhonu. Na jižním břehu stála budova samotného mlýna, který byl opevněn tělesem ravelinu a před ním umístěným vodním příkopem. Skrze ravelin podél mlýna procházela cesta, jež prostřednictvím mostů překračovala na severu Svratecký náhon a na jihu zmíněný vodní příkop. Mlýn byl zbourán koncem 19. století. Budova s čerpadly byla přebudována na městské sprchové lázně a později v letech 1927–1928 podle návrhu Bohuslava Fuchse na lázně vanové (dnes Nádražní 203/16) (Flodrová, Müller 2007, 192).